

2. Aslanov G. M. K izucheniju rannesrednevekovyh pamjatnikov Mingechaura // KSIMK, AN SSSR. – 1953. – Vyp. 60. – S. 64–66.

3. Babaev I. A. Goroda Kavkazskoj Albanii v IV vek do n. je. – III vek n. je. – Baku, 1990.

4. Vaidov R. M. Arheologicheskie raboty v Mingechaure. – Baku, 1950.

5. Vaidov R. M. Arheologicheskie raboty v Mingechaure v 1950 g. // KSIMK AN SSSR. – 1952. – Vyp. XLVI.

6. Vaidov R. M. Dnevnik Mingechaurskoj arheologicheskoj jekspedicii, tetrad' (27 ijun' – 16 dekabr' 1947 g.) №1. Nauchnyj arhiv instituta arheologii i jetnografii NANA.

7. Goshgarly G. O. Tipologija pogrebal'nyh pamjatnikov antichnogo perioda na territorii Azerbajdzhana. – Baku, 2012.

8. Goshgarly G. O. Srubnoe pogrebenie v zone nefteprovoda Baku–Tbilisi–Dzhejhan // Azərbaycan arxeologiyası və etnoqrafiyası. – Bakı, 2006. – №2.

9. Kaziev S. M. Arheologicheskie raskopki v Mingechaure // Material'naja kul'tura Azerbajdzhana. – Baku, 1949. – T. 1.

10. Kaziev S. M. Novye arheologicheskie raskopki v Mingechaure v 1949 g. // Izvestija AN Azerb. SSR. – Baku, 1949. – №9.

11. Kaziev S. M. Arheologicheskie pamjatniki Mingechaura kak istoricheskij istochnik dlja izuchenija istorii Azerbajdzhana // Izvestija AN Azerb. SSR. – Baku, 1950. – №7. – S. 75.

12. Pahomov E. A. Monety Mingechaura // Material'naja kul'tura Azerbajdzhana. – Baku, 1951. – T. 2.

13. Trever K. V. Oчерки po istorii i kul'ture Kavkazskoj Albanii (IV v. do n. je. – VII v. n. je.). – Moskva–Leningrad, 1959.

14. Halilov Dzh. A. Material'naja kul'tura Kavkazskoj Albanii (IV v. do n. je. – III v. n. je.). – Baku, 1985.

Mamedov E. V., employee, National Museum of History of Azerbaijan (Azerbaijan, Baku), emint728@gmail.com

Log houses of the ancient Samunis–Mingechevir

Frame burials of ancient Samunis–Mingechevira it is Possible to come to the preliminary conclusion at the origin of frame burials, discovered both in the ground pits and in catacombs, that the most early Mingechevirskie burial places in frames appeared in I v. A.D. and continued to exist to IV age A.D. It should be noted that along with this type of burial places synchronous at times and by a number of other factors, in Mingechevire simultaneously there was a jug and before catacomb burials.

Keywords: Samunis–Mingechevir; log burials; Sudagylan, Amirarh.

Мамедов Е. В., співробітник, Національний Музей Історії Азербайджану (Азербайджан, Баку), emint728@gmail.com

Зрубні поховання стародавнього Самуніса–Мінгечевіра

Можна прийти до попереднього висновку об походження зрубних поховань, виявлених як в ґрунтових ямах, так і в катакомбах, що найбільш ранні поховання Мінгечевірськіє в зрубках з'явилися в I ст н.е. і продовжували існувати до IV століття н.е. Слід зазначити, що поряд з даним типом поховань синхронних за часом і цілим рядом інших чинників, в Мінгечевіре одночасно існували глеки і раніше катакомбні поховання.

Ключові слова: Самуніс–Мінгечевір, зрубні поховання, Судагилан, Амірарх.

* * *

УДК 94(477)

Михайленко М. Ю.,
аспірантка кафедри нової та новітньої історії
зарубіжних країн, Київський національний
університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ),
mmy175@ukr.net

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ПЕРШИХ УРЯДІВ КОРОЛІВСТВА ІТАЛІЯ (1861–1876 РР.)

Здійснено аналіз зовнішньої політики «історично правих» урядів Королівства Італія від завершення першого етапу його об'єднання в єдину національну державу та переходу до влади «історично лівих» урядів до переходу влади до «історично лівих». Охарактеризовано зовнішньополітичні умови, за яких забезпечувалося виживання та зміцнення новоствореної держави. Визначено основні зовнішньополітичні пріоритети перших «історично правих» урядів та зроблено висновки щодо їхньої ефективності.

У результаті дослідження встановлено, що не зважаючи на подекуди непопулярність зовнішньополітичних підходів «історично правих» урядів всередині країни, в цілому їхня діяльність принесла свої позитивні результати. Королівство Італія отримало міжнародне визнання, країну було забезпечено від зовнішнього вторгнення, її кордони були розширені за рахунок області Венето, врегульовано питання Рима.

Ключові слова: Королівство Італія, зовнішня політика, «історично праві» уряди, об'єднання Італії.

Після першого етапу об'єднання – створення у 1861 р. Королівства Італія на чолі з Савойською династією – перед керівництвом країни постало завдання її реальної політичної, економічної та соціальної інтеграції. Новостворена держава уявляла собою мозаїчне полотно. Фактично об'єднана Італія поділялася на Північ і Південь, на різні регіони, на сільське та міське населення, на світську та церковну владу, на правлячу еліту та народні маси. За архівними статистичними даними, у 1861 році в Італії проживало 21 млн. 777 тис. громадян, із них близько 59,9% – працездатних (69,7% зайняті у сільському господарстві, 18,1% – у промисловості, 12,2% – у сфері послуг), рівень неграмотності дорівнював у цілому по країні 77%, тільки 2% громадян розмовляли італійською мовою, решта населення використовувала діалекти [1]. Італійці, які протягом століть відрізнялися сталою локальною самосвідомістю мали відчуті свою єдність, прийняти та підтримати нову державу. «Створення» італійської нації, утримання країни від сепаратизму та розпаду, подолання значної економічної відсталості – усе це було завданнями нового італійського керівництва у сфері внутрішньої політики. Їхньому вирішенню мала також слугувати і зовнішня політика, що була спрямована на забезпечення умов виживання королівства в досить непростою зовнішньому оточенні.

Хоча тема зовнішньої політики перших італійських урядів була предметом досліджень багатьох італійських науковців (Ф. Шабо, Ф. Каталуччіо, Л. Салватореллі, А. Берселлі, Дж. Поїдомані та інших), у вітчизняній історичній науці немає ґрунтовних праць, присвячених згаданій тематиці. Можна, проте, відзначити внесок у вивчення життя видатних постатей італійського «Рісорджименто», зокрема Дж. Гарібальді та Дж. Мадзіні, а також окремих аспектів українсько–італійських відносин кінця XVII – початку XX ст. доктора історичних наук, професора М. М. Варварцева.

Метою цього дослідження є всебічний аналіз зовнішньої політики перших «історично правих» урядів Королівства Італія, визначення її головних пріоритетів та ефективності реалізації.

Протягом 15 років після завершення першого етапу об'єднання при владі перебували дев'ять так званих «історично правих» урядів. Із цього «правила» було два винятки, коли на півроку в 1862 та 1867 рр. уряди формували представники «історично лівих». Але їхнє правління не мало суттєвого впливу на зовнішньополітичний курс Італії, який за конституцією – Альбертинським статутом 1848 р. – визначав король.

У загальному плані серед пріоритетів зовнішньої політики Італії перших років можна умовно виділити такі. По–перше, забезпечення дипломатичного визнання Королівства Італія. По–друге, створення сприятливих зовнішніх умов для внутрішньої консолідації новоствореної держави. З цією метою необхідно було в будь–який спосіб запобігти новій війні проти Італії

з боку найбільш потужних міжнародних гравців. По-третє, завершення об'єднання королівства, оскільки поза межами держави залишалися Рим, область Венето та Південний Тіроль.

Після проголошення 17 березня 1861 р. Королівства Італія постала нагальна необхідність у найшвидшому його дипломатичному визнанні з боку міжнародного співтовариства.

Велика Британія стала першою країною, що визнала королівство вже 30 березня 1861 р. Лондон сподівався, що Італія відіграватиме значну роль у стримуванні амбіцій Франції у Середземному морі, яке, у свою чергу, набувало особливого значення у контексті будівництва Суецького каналу, що тривало у той час (був відкритий у 1869 р.). Для британців це будівництво дозволяло скоротити торговельні шляхи до Індії та Південно-Східної Азії. Британський прем'єр-міністр Лорд Палмерстон писав з цього приводу королеві Вікторії: «Італійське королівство не підтримуватиме Францію з огляду на явну упередженість проти неї і чим більше воно буде міцнішати (*авт. – королівство*), тим більше воно зможе протистояти Франції» [2].

Слідом за Великою Британією Королівство Італія визнали Швейцарська конфедерація (30 березня 1861 р.) та Сполучені Штати Америки (13 квітня 1861 р.).

Франція ж зволікала з цим до 15 червня 1861 року, оскільки її плани щодо Італії дуже сильно відрізнялися від реальної ситуації, що склалася. Наполеон III бачив королівство федерацією держав північної Італії з населенням не більше 10 млн. осіб. Він сподівався, що буде дотримана його секретна угода, укладена ще у 1858 р. у Пломб'єрі (Франція)¹ з тодішнім прем'єр-міністром Сардинського королівства Камілло Кавуром. На півдні країни повинно було бути збережено Королівство Обох Сицилій на чолі з Фердинандом II. Такий розвиток подій не ставив би під сумнів вплив Франції на півострові. Зовсім іншою справою було опинитися поряд з 26 млн. державою, об'єднаною під прапором Савойської династії та з неприхованими амбіціями у Середземномор'ї. На додаток, французький імператор перебував під тиском клерикальних кіл, які були серйозно стурбовані втратою значних територій Папської держави. Наполеон III відчайдушно шукав вихід із ситуації з метою хоча б тимчасово зберегти світську владу Папи. Його пропозиції італійському уряду передбачали надання Папі Пію IX контролю над Сардинією. Це дозволило б Франції мати свою «базу підтримки» посеред Середземного моря. Однак такі ідеї були різко відкинуті Камілло Кавуром, який став першим прем'єр-міністром об'єднаного королівства, що спричинило загострення відносин між країнами аж до відкликання на декілька тижнів французького посла з Італії. Втративши надію на можливість змінити ситуацію на свою користь, Франція була вимушена визнати королівство.

Пруссія та Російська імперія продовжували залишатися відданими «Священному Союзу» та із стурбованістю стежили за активізацією визвольних рухів таких, як в Італії. Крім цього, конфіскація папських

земель унаслідок об'єднання стала приводом для відкликання послів Росії та консервативної католицької Іспанії з королівства. Врешті решт, Пруссія та Росія були вимушені визнати королівство у 1862 році. При цьому Росія зробила це за умови протидії уряду Королівства Італія будь-яким революційним рухам всередині країни, зокрема за участі поляків-емігрантів, які розглядалися Санкт-Петербургом як загроза царській імперії. Визнання з боку Іспанії відбулося тільки у 1865 році.

Давнішній ворог Італії – Австрія, що у ході об'єднання королівства втратила одну з найбільш багатих своїх провінцій – Ломбардію – та мала всі підстави турбуватися за область Венето, пішла на встановлення дипломатичних відносин з Італією тільки у 1866 р. після поразки в австро-пруськo-італійській війні.

Надзвичайно проблемними залишалися відносини молодоті італійської держави з Ватиканом. У процесі об'єднання Папська держава втратила 2/3 своєї території і фактично продовжувала своє існування винятково завдяки французьким військам, що залишалися у Римі.

Ситуацію ускладнював той факт, що один з головних борців за об'єднання Італії Джузеппе Гарібальді та його добровольці не збиралися відмовлятися від Рима. У 1862 р. під лозунгом «Рим або смерть!» вони виступили з Палермо на тодішню столицю Папської держави. Однак, такий розвиток подій не входив у плани Камілло Кавура, у якого було на це дві причини: з одного боку він побоювався, що облога Рима спровокує наступ на Італію Франції та Австрії, з іншого – він намагався запобігти подальшому зростанню популярності Гарібальді всередині країни. Таким чином, 29 серпня 1862 р. біля міста Аспромонте італійська армія була вимушена відкрити вогонь по добровольцям Гарібальді, сам він був поранений та арештований.

Новий прем'єр-міністр Італії Марко Мінгетті запросив французького імператора зустрітися для переговорів щодо статусу Рима, які у вересні 1864 році завершилися підписанням італійсько-французької «Вересневої конвенції» [3]. Згідно з цим документом, італійський уряд зобов'язувався не займати території Папської держави, брав на себе захист Папи від зовнішніх та внутрішніх ворогів, надавав дозвіл на створення добровольчого католицького корпусу для захисту Рима та висловлював готовність виплатити частину державного папського боргу. У свою чергу, Франція зобов'язувалася вивести свої війська, що охороняли папський Рим (всупереч угоді не було реалізовано до 1870 р.). Італійський уряд також погодився протягом 6 місяців з дати підписання документа перевести столицю держави з Туріна в інше місце, ближче до центру Італії. Це повинно було засвідчити відмову італійського керівництва від намірів розмістити столицю королівства у Римі. Таким новим місцем було обрано Флоренцію. «Вереснева конвенція» була таємним документом, однак коли стало відомо про її зміст, у Туріні розпочалося повстання. Його жорстоке придушення призвело до падіння уряду М. Мінгетті. Однак його наступник прем'єр-міністр Альфонсо Ла Мармора забезпечив ратифікацію конвенції і через рік Флоренція стала столицею Італії.

У цілому протягом першого десятиріччя після об'єднання у 1861 р. італійські уряди успішно реалізували завдання визнання нової країни на міжнародній арені. За

¹ Пломб'єрська угода – секретна усна угода між Францією та Сардинським королівством, яка передбачала здійснення спільних військових дій проти Австрійської імперії з метою звільнення областей Ломбардія та Венето.

цей період було встановлено дипломатичні відносини майже зі всіма країнами світу, укладено 24 торговельні угоди з європейськими державами, країнами Латинської Америки, а також деякими країнами Азії, зокрема Китаєм, Персією, Японією, Сіамом [2].

З метою досягнення другої мети зовнішньої політики Італії перших років – створення сприятливих умов для внутрішньої консолідації ще досить слабого Королівства Італія – насамперед, необхідно було забезпечити належне місце новій державі в існуючій на той час європейській системі. Представники «історично правих» сил, що перебували при владі, розуміли, що формальне визнання королівства найбільшими міжнародними гравцями є важливим, але не вирішальним.

Еміліо Вісконті-Веноста, який протягом перших років правління правих урядів найчастіше обіймав посаду міністра закордонних справ (у цілому 8,5 років), у виступі 26 березня 1863 року в парламенті країни охарактеризував основні принципи зовнішньої політики Італії. Зокрема, він наголосив: «Уряд короля повинен враховувати те, що зробили інші потужні міжнародні гравці, особливо Велика Британія та Франція, оскільки згода між цими двома великими західними державами є природною основою нашої політики... Італія шукає своє місце поміж Великої Британії та Франції – між двома потугами, згода яких необхідна для прогресу та свободи Європи. Якщо б я повинен був знайти визначення цієї політики, я б сказав: незалежні – завжди, ізольовані – ніколи» [4, с. 6053, 6054].

У реальності таку політику балансування, метою якої було завдяки ролі Великої Британії уникнути, щоб альянс з Францією перетворився на протекторат, реалізувати було неможливо. Це було пов'язано з відсутністю на той час інтересу у британського уряду втручатися у континентальні справи. У результаті нове королівство опинилося у глибокій залежності від імперії Наполеона III, яка значною мірою проявлялася у всіх сферах, включаючи економічні відносини.

Третє завдання політики перших італійських урядів – завершити об'єднання Італії – також неможливо було вирішити без активної взаємодії та альянсів з найбільш потужними європейськими державами. У другій половині 1860-х років канцлер Пруссії Отто фон Бісмарк приймає рішення утвердити верховенство Пруссії у процесі об'єднання німецьких держав та розпочати війну з давнішим ворогом Королівства Італія Австрійською імперією. Італійський монарх Віктор Еммануїл скористався цією ситуацією з метою відібрати у Австрійської імперії Венето та Південний Тіроль. Відень, у свою чергу, з метою запобігти такому небажаному розвитку подій, намагався стати на заваді створенню італійсько-пруського союзу. Австрійська імперія була готова запропонувати Італії в обмін на нейтралітет у незворотному конфлікті з Пруссією область Венето. З огляду на те, що між Королівством Італія та Австрійською імперією не було встановлено дипломатичних відносин, посередником у цій домовленості мала виступити Франція. Однак, Віктор Еммануїл вирішив розпочати війну проти Австрійської імперії на боці Пруссії.

Не зважаючи на те, що італійські війська декілька разів протягом кампанії були наголову розбиті австрійськими військами як на суші, так і на морі, у війні перемогла

Пруссія. 23 серпня 1866 р. у Празі був підписаний пруссько-австрійський мирний договір. Серед іншого, він передбачав передачу області Венето Наполеону III, а не на пряму Італії із-за небажання Австрійської імперії робити територіальні поступки країні, якій вона навіть не прогнала війну. Франція, у свою чергу, подарувала Венето Італії за умови проведення плебісциту. Він відбувся 21–22 жовтня 1866 року. Серед загальної кількості населення Венето, що на той час дорівнювало 2 603 009 осіб, право голосу мали тільки близько 650 тис. осіб. «За» передачу області Італії проголосувало 647 246 осіб, тобто 99,9%, «проти» – тільки 69 осіб [5]. Натомість Південний Тіроль продовжував перебувати у складі Австрійської імперії.

Таким чином, Королівство Італія ще на крок просунулося в реалізації своєї мети щодо завершення процесу об'єднання, однак до цього часу відкритим залишалося питання Рима.

Ситуація змінилася у 1870 р. з початком франко-пруської війни. Париж вимушений був відкликати значну частину своїх військ з Рима. Італія неочікувано для Франції зайняла позицію нейтралітету. Французи сподівалися на союзницькі відносини з італійцями у цій війні. На думку Парижа, Королівство Італія таким чином продемонструвало б вдячність за військову підтримку, одержану від Франції під час так званої Другої війни за незалежність проти Австрійської імперії (тривала з 27 квітня до 12 липня 1859 р.). Позиції італійського керівництва розділилися з цього питання: король Віктор Еммануїл II виступав за те, щоб підтримати Францію у разі отримання територіальних «дивідендів» для Італії, міністр закордонних справ схилився до нейтралітету. З огляду на те, що Наполеон III не зміг надати відповідних гарантій Італії, рішення було ухвалено на користь невтручання.

Після поразки Франції нічого не заважало Італії розпочати підготовку кампанії із захоплення Рима. Папа Римський звернувся до європейських католицьких держав з проханням захистити його, однак його заклик залишився без відповіді. Облога Рима тривала тільки один день і вже 20 вересня 1870 р. командувач папськими військами заявив про капітуляцію. 2 жовтня того ж року був проведений плебісцит. Не дивлячись на заклики Ватикану до католиків не брати участь у голосуванні, його результати були однозначні – за входження до Королівства Італія проголосувало 133 тис. 681 житель Рима та області, 1507 – проти [6]. Таким чином, Рим став невід'ємною частиною Королівства Італія та його столицею.

З метою врегулювання проблем з Ватиканом прем'єр-міністр королівства К. Кавур запропонував Папі відмовитися від світської влади в обмін на грошову ренту та гарантії духовної влади. З цією метою 13 травня 1871 року італійський уряд видав Закон №214 «Про гарантії». Його основними положеннями були: недоторканість особистості Папи, право на озброєну охорону у його резиденціях, статус екстериторіальності для всієї його нерухомості (вона залишалася у власності італійської держави і надавалася Папі тільки в користування), право дипломатичного представництва. Крім цього ст.4 Закону зобов'язувала італійську державу виплачувати Понтифіку щорічно 3 млн. 225 тис. лір [7].

У відповідь Пій IX проголосив себе «ватиканським в'язнем», назвав Закон «Про гарантії» «жахливим продуктом революційної юриспруденції» та відмовився

визнавати легітимність проголошення Рима столицею Королівства Італія [8, с. 23].

Відносини королівства з Ватиканом залишалися надзвичайно складними протягом наступних десятиріч аж до 1929 р., коли були підписані «Латеранські угоди», за якими Італія визнавала незалежність і суверенітет Святого Престолу як суб'єкта міжнародного права. У свою чергу, Святий Престол відмовився від території колишньої Папської держави і визнав Рим резиденцією італійського уряду.

Події 1870–1871 рр. призвели до корегування основних пріоритетів зовнішньої політики Італії. Падіння Наполеона III та послаблення Франції після поразки у франко–пруській війні звільнило Королівство від надмірної залежності від цієї держави. Захоплення Рима всупереч положенням «Вересневої конвенції» не було засуджено, але і не було підтримано іншими великими державами. Вони не вимагали ніяких санкцій проти Італії, однак королівство ризикувало опинитися в ізоляції. Про це у 1871 році в особистому листуванні пише, зокрема Е. Вісконті–Веноста: «падіння Імперії, наші численні відмови щодо створення альянсу з Францією, змінили давню та добро відому основу наших союзів; нейтралітет позбавив Італію значних неприємностей, але, як часто буває, нейтралітет може перетворитися на ізоляцію; більш того, у разі повернення Європи до «нормального стану», ми опинимося перед дуже серйозним питанням – питанням Рима, яке зачіпає так багато інтересів і стільки почуттів, що викликало появу купи ворогів у Італії і таким чином перетворилося для нас на питання національного виживання, в якому ми нізащо не можемо відступати... Возз'єднання Рима з Італією стало останнім кроком на нашому важкому шляху. Італія, яка була вимушена подолати «римське питання», відчуває, що, за нинішнього стану справ, це питання є елементом невизначеності у нашому майбутньому. Занепокоєння викликає і майбутнє відносин з Францією, що ображена нашим нейтралітетом і де до влади приходять партії, які були найбільш непримиреними в питанні Рима. Вийти з цієї невизначеності, уникнути можливих зовнішніх загроз для Італії, спровокованих питанням Рима, таким є спільне бажання нашої країни, програма будь-якого уряду та найвищий критерій нашої зовнішньої політики» [2].

Таким чином, у ситуації, що склалася станом на 1871 р., Італії не залишалось нічого іншого як розпочати обережне зближення з Австрійсько–Угорською монархією і Німецькою імперією. При цьому Рим, побоюючись ворожої реакції Парижа, намагався уникнути справжнього альянсу з Берліном, чого домагався від нього О. Бісмарк. Бажанням італійського керівництва було використати італійсько–німецьку дружбу як інструмент стримування агресивної політики Парижа. У той же час О. Бісмарк навпаки хотів активно використовувати Італію проти Франції, яка, на його думку, надто швидко оговталася після програшу у війні 1870–1871 рр.

Незмінний міністр закордонних справ королівства Е. Вісконті–Веноста писав з цього приводу: «Я переконаний, що у разі нової війни між Німеччиною та Францією, її результат, як би вона не закінчилася, завжди буде шкідливим і небезпечним для Італії. Якщо Франція переможе, що малоймовірно, Італія негайно

опиниться у більш небезпечній та невизначеній ситуації. Якщо ж Німеччина знову переможе, що є майже певним, вона повинна буде зробити щось таке, щоб назавжди покінчити з Францією, розчленувавши її... В результаті ми би опинилися в Європі, де Захід належав Німеччині, а Схід – Росії. Я вважаю, що Італія – одна із тих країн, яка може віднайти своє місце і проводити власну політику тільки в Європі, де існує певний баланс» [2].

Тож у реалізації власного зовнішньополітичного курсу в останні п'ять років перебування при владі «історично правих» намагалися балансувати з метою уникнути нової війни між потужними гравцями та забезпечити Італії передишку для вирішення назрілих внутрішніх проблем. Такий підхід дозволяв також скоротити військові витрати на користь економічного розвитку країни.

Така політика викликала незадоволення всередині країни. Основні претензії опонентів Е. Вісконті–Вености зводилися до відмови Італії на цьому етапі від Південного Тіролю, а також від колоніальних амбіцій. Шквальна лавина критики з'явилася улітку 1875 року, коли італійський уряд визнав себе занадто слабким, щоб скористатися Боснійським повстанням та подальшою «Великою Східною кризою». Опозиція дорікала правим, що вони втратили можливість реалізувати ідею щодо надання сприяння австрійській експансії на Балканах взамін відмови від італійських північних територій.

Ера правління «історично правих» завершилася у 1876 році. Уряд Марко Мінгетті втратив більшість у парламенті, який відмовив підтримати його пропозицію щодо націоналізації залізних доріг, після чого прем'єр-міністр подав у відставку. Ця подія отримала назву «парламентської революції», оскільки вперше керівник уряду був усунутий від влади парламентом, а не королем.

Аналіз основних засад зовнішньої політики «історично правих» урядів Італії (1861–1876 рр.) дає можливість зробити такі висновки.

У перші роки після об'єднання керівництво країни мало забезпечити елементарні умови для виживання Італії. Серед першочергових завдань на порядку денному королівства були: запобігання сепаратизму, подолання значної економічної відсталості, завершення процесу об'єднання країни. В досить не простому оточенні зовнішня політика перших урядів, в основу якої було покладено тактику ситуативного балансування між ключовими міжнародними гравцями, мала слугувати важливим інструментом у боротьбі за виживання та утвердження держави на міжнародній арені.

Не дивлячись на подекуди непопулярність зовнішньополітичних підходів «історично правих» урядів всередині країни, в цілому їхня діяльність принесла свої позитивні результати. Королівство Італія отримало міжнародне визнання, країну було убезпечено від зовнішнього вторгнення, її кордони були розширені за рахунок області Венето, врегульовано питання Рима.

Водночас, було суттєво ускладнено відносини Італії з Римсько–католицькою церквою, яка з огляду на її значний вплив на населення країни ще декілька десятиліть створювала проблеми на шляху розвитку держави.

Неочікуваний для Франції нейтралітет Італії у франко–пруській війні призвів до втрати королівством такого достатньо потужного союзника. Це у майбутньому загострило боротьбу між Парижем і Римом за

африканські колонії, яка, у свою чергу, активізувала італійсько-німецькі переговори та підштовхнула Італію до участі у «Потрійному союзі» (1882 р.).

Не вдалося також встановити контроль над Південним Тіролем і таким чином завершити об'єднання Королівства.

На першому етапі після об'єднання за об'єктивних обставин не можливо було реалізувати мрії італійського населення, які підбурювалися окремими опозиційними політичними силами, про повернення до колишньої величі Римської імперії, та експансіоністські амбіції Італії. Королівство значно поступалося більшості європейських країн у плані економічного розвитку і, насамперед, необхідно було подолати цей величезний розрив.

Після приходу до влади у 1876 р. «історично лівих» урядів розпочався новий етап у зовнішній політиці країни, який характеризувався експансіонізмом та колоніальними претензіями.

Список використаних джерел

1. «Riassunti storia d'Italia», Anno 1861 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cronologia.leonardo.it/storia/a1861.htm>
2. «La politica estera della Destra: 1861–1875» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.riccati.altervista.org/reitalia/estera/destra.htm>
3. Il portale del Risorgimento italiano [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.150anni.it/webi/index.php?s=21&wid=1184>
4. 2 Tornata del 26 marzo 1863 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://storia.camera.it/regno/lavori/leg08/sed382.pdf>
5. Plebiscito del Veneto del 1866 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://it.wikipedia.org/wiki/Plebiscito_del_Veneto_del_1866
6. Presa di Roma [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://it.wikipedia.org/wiki/Presa_di_Roma#cite_note-Cadorna265-37
7. Il portale del Risorgimento italiano [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.150anni.it/webi/_file/documenti/risorgimento/chiesareligione/nuovaitaliaechesacattolica/guarentigie01.pdf
8. Зонова Т. В. История внешней политики Италии // Т. В. Зонова. – Москва: Международные отношения, 2016. – 23 с. // Zonova T. V. Istoriya vneshnei politiki Italii / T. V. Zonova. – Mosca: Mezhdunarodnye otnosheniya, 2016. – 23 s.
9. Poidomani G. Fare L'Italia / G. Poidomani. – Roma: Gruppo editoriale s.r.l. Acireale, 2012.
10. Breschi D. A queen without a sceptre: public opinion and the political-constitutional debate in Italy in the first years of national unification // Journal of Modern Italian Studies. – 2013.
11. Schram A. Railways and the Formation of the Italian State in the Nineteenth Century / A. Schram. – Cambridge, 2007.
12. Osborne T. Dynasty and Diplomacy in the Court of Savoy / T. Osborne. – Cambridge, 2007.
13. Cardoza L. Aristocrats in Bourgeois Italy / L. Cardoza. – Cambridge, 2002.
14. Pertl G. Why did Piedmont take the lead in the struggle for the independence and, eventually, the unification of Italy? / G. Pertl. – 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.academia.edu/5372787/Why_did_Piedmont_take_the_lead_in_the_struggle_for_the_Independence
15. Moss V. The Risorgimento and the fall of the Papal state / V. Moss. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.academia.edu/19886241/THE_RISORGIMENTO_AND_THE_FALL_OF_THE_PAPAL_STATE

Mykhailenko M. Y., postgraduate student, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), mmy175@ukr.net

The foreign policy peculiarities of the «historical right» governments of the Kingdom of Italy after the first stage of the unification

This research analyses the foreign policy of the «historical right» governments of the Kingdom of Italy from the first stage of the unification of this country into

a single nation state and rise of the «historical right» governments to power till the transfer of power to the «historical left». It also specifies the foreign policy conditions under which the newly created state had to survive and consolidate. The paper describes key foreign policy priorities of the first «historical right» governments and concludes that the implementation of these priorities was successful. Chronologically, the research covers the period from 1861 till 1876 – from the end of the first stage of the unification of the Kingdom of Italy. The research establishes that, despite somewhat unpopular foreign policy approaches of «historical right» governments inside the country, their activities in general brought positive results. The Kingdom of Italy received international recognition, the country was protected from an external invasion, it engulfed the Veneto region, the issue of Rome was settled.

Keywords: Kingdom of Italy, foreign policy, the «historical right» governments, unification of Italy.

* * *

УДК 94(47+57):339.54«1995/2015»

Мінасян Р. А.,
аспірант, ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України» (Україна, Київ),
Radikminasan@gmail.com

ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ТА РОЗШИРЕННЯ МИТНОГО СОЮЗУ У 1995–2015 РР.

Розкриваються причини створення Митного союзу. Наголошується на спільних прагненнях кількох пострадянських країн – Росії, Білорусі та Казахстану створити потужну економічну організацію в регіоні. Аналізується процес розширення Митного союзу зокрема, приєднання до нього – Киргизії та Вірменії. Розкривається позиціонування України щодо Митного союзу.

Ключові слова: Митний союз, пострадянський простір, Росія, Україна, Киргизія, Вірменія.

Останнім часом на пострадянському просторі зростає вплив різних інтеграційних тенденцій та відповідних інтеграційних об'єднань. Одним із таких об'єднань є Митний союз ряду країн регіону, який завдяки активності Москви продовжує розвиватись. Оскільки цей проект є альтернативним до обраного Україною євроінтеграційного шляху, тому для нас є важливим чітке розуміння того, як відбувалось його створення, та як Митний союз функціонує зараз. Тим більше, що деякий час українська влада розглядала можливість участі в ньому.

Метою даної статті є з'ясування причин та обставин створення Митного союзу на пострадянському просторі, а також визначення етапів його розширення.

Серед вітчизняних науковців дану тематику розробляли В. Андрійчук [1], Б. Данилишин [2], О. Полтораков [3]. У вітчизняній історіографії переважає точка зору згідно з якою Митний союз є організацією, яка створена Росією задля того щоб тримати у контролі своїх найближчих союзників та інших країн СНД. Широко поширеним є погляд, що Митний союз не є рівноправною організацією, і що інтереси інших країн (окрім Росії) не є достойно представленими у цій організації.

В російській науці це питання досліджували О. Бакаєва [4], М. Кротов [5], Є. Пивовара [6] та ін. Серед російських авторів домінує точка зору що Митний союз є ефективною організацією на пострадянському просторі. Серед західних науковців цю тематику розробляють І. Дреер та Н. Попеску [7], Д. Тарр [8], а також О. Шумило–Тадіола [9]. Вони в переважній більшості мають скептичне ставлення до цього об'єднання, адже вони виступають проти відновлення російського впливу в регіоні.